

NEDERLAND GASLAND: EEN INKIJKJE

Tijdens de parlementaire enquête aardgaswinning

in Groningen (PEAG) was er veel aandacht voor de bijzondere besluitvorming over de gaswinning. Na de aardbeving van Huizinge (2012) greep de toezichthouder in 2013 stevig in: het gaswinningsniveau moest omlaag. Maar zoals algemeen bekend gebeurde het tegenovergestelde: de gasproductie ging omhoog. Tijdens de PEAG uitte verschillende betrokkenen zich hoogst verbaasd over het besluit de gaswinning te verhogen, inclusief de personen die eindverantwoordelijk waren. Deze en andere historische besluiten over de gaswinning werden ontleed door Wendelmoet Boersema (Slavist en journalist) en Sam Gerrits (Aardwetenschapper en journalist). Tijdens de sessie *Geopolitiek en (politieke) spanningen* van het Kenniscongres *Experiment Groningen: Inzicht en impact* bespraken Wendelmoet en Sam het 'gouden huwelijk' tussen de overheid en de olies, schenen ze licht op de besluitvorming in de publiek-private samenwerking en lichtten ze toe waarom dit huwelijk door de problematiek in de provincie Groningen op de klippen is gelopen. De sessie werd geleid door Tom Postmes, wetenschappelijk directeur van het Kennisplatform.

In het boek *Gronings Goud* vertelt Wendelmoet het veelal onbekende verhaal van het Groningse gas, de Russen en de geopolitiek. Ze ontdekte hierbij de overeenkomsten die Nederland als gasland heeft met Rusland en de parallele belangen die er spelen met de olies. Sam beschrijft in zijn boek *De aarde en het gas* de geschiedenis van de gaswinning. Het boek gaat ver terug in de tijd en plaatst de gebeurtenissen in Groningen in een lange geschiedenis van mijnbouwschade, de meedogenloze business van olieboeren en heel veel geld. Het boek leest als een politieke thriller over de wereld van de machthebbers in de olie en gasindustrie. Sam beschrijft hoe besluiten over de gaswinning in Groningen werden genomen binnen het 'gouden huwelijk' tussen de ministeries van Financiën en Economische zaken en de olies Shell en Esso.

Een herenoverleg

Met enkele voorbeelden beschreef Sam het 'herenoverleg' tussen de olies en de Staat. Vanaf 1960 tot 2013 werden alle belangrijke beslissingen gemaakt door een kleine groep mannen, binnenskamers en buiten het zicht van het parlement. Wendelmoet vertelde hoe deze groep alleen kantoor hielden rondom het Malieveld, waar ze met hun 'tassendragers' bij elkaar op de koffie kwamen. Deze publiek-private samenwerking heeft veel gemeen met het beroemde poldermodel, maar er is een cruciaal verschil: in het poldermodel zijn ook de belangen van burgers vertegenwoordigd. De club die de gasbesluiten neemt is kleiner en eenzijdiger: de olies en een paar ambtenaren, de CEO's, ministers en de minister-president. Alle beslissingen werden voorgekookt in zeer kleine kring. Democratische controle vond achteraf plaats, op basis van onvolledige informatie. Het gezelschap kon zo functioneren als een besloten kring, waarin volgens Wendelmoet de belangen van bewoners, veiligheid en de regio nooit enige rol speelden.

Nederland gasland

Wendelmoet vertelde verder over het belang van de Staat om de banden aan te knopen met een andere grote speler op de gasmarkt: Rusland. De Staat had de ambitie opgevat om van Nederland een gasland te maken, maar ze wist ook dat het Groningenveld na 2030 niet meer economisch rendabel zou zijn. Het plan was om de status van Nederland na 2030 als gasland te kunnen behouden door middel van de import van Russisch gas. De afgelopen decennia is daartoe enorm geïnvesteerd in de gasrotonde: de Nordstream pijplijn, gasleidingen naar Engeland en Duitsland en de LNG-havens in Rotterdam en Delfzijl. Hier zijn miljarden aan belastinggeld in gepompt. Wendelmoet vertelde echter dat de Algemene Rekenkamer het nut en noodzaak van deze investeringen in twijfel

had getrokken. Het beeld is dan ook dat zeer grote investeringen in het belang zijn van de gaswereld, maar niet van de Staat en ook niet van de regio. Deze besluiten werden niet alleen buiten het zicht van het publiek genomen, maar waren publiek ook niet goed te verantwoorden.

Een gevaar voor herhaling

Wat kan Nederland leren van deze werkwijze in het verleden? Wat moet er anders, beter? Wendelmoet en Sam bespraken de uitdagingen van de energietransitie. Zij wezen op parallellen in de besluitvorming. Er is bijvoorbeeld bedacht dat Groningen dé energieprovincie van Nederland moet blijven. Ogenschijnlijk mag Groningen zich in de handen knijpen met dit voorrecht. Maar het risico is dat de geschiedenis zich herhaalt: gaswinning bracht immers niet de gedroomde welvaart voor het gebied en haar inwoners zelf. En ook nu wezen Sam en Wendelmoet op de risico's dat in besluitvorming de regionale en zelfs nationale belangen terzijde worden geschoven. Wendelmoet gaf aan dat de waterstof industrie gebruik maakt van het argument dat de gasinfrastructuur uitstekende geschikt is. In de 'nieuwe' wereld van de waterstof vind je veel bedrijven en mensen uit de gaswereld. Deze besluiten over waterstof moeten niet het ondemocratische karakter krijgen zoals bij de gaswinning, aldus Wendelmoet. Het zijn besluiten over heel veel geld, waarmee een grote en machtige fossiele industrie haar positie hoopt te behouden en relevant wil blijven. Of dat ook in het landsbelang is en of de regio daar iets mee opschiet: de gaswereld zal daar veel beter over moeten nadenken dan dat ze tot nu toe deed.

**In de 'nieuwe'
wereld van de
waterstof vind
je veel bekenden
uit de gaswereld**

Hoe moet dat in de toekomst?

Betekent dit dat we Groningen als energieprovincie moeten uitsluiten? Niet per se. De energietransitie is een wereldwijd proces en geeft wel degelijk kansen voor gebieden. Wendelmoet en Sam vertelden dat het van belang is dat Groningers, als inwoners van de energieprovincie, hun machtspositie vergroten over hun eigen provincie om de kansen van de energietransitie waardevol te benutten. Dit vraagt om een democratisch proces waarbij er krachtige toezicht is en burgers een duidelijke rol hebben. Democratische controle en inspraak vanuit alle partijen, inclusief die van burgers, is cruciaal. Dit betekent een structurele verandering in besluitvorming over energie in een driehoek van overheid, bedrijven én bewoners.

'Let op en wees niet naïef'

De sessie over de geopolitiek van gas belichtte de schaduwkant van de besloten kring mensen die, voor Nederland, besluiten namen over gaswinning en energie. Naar buiten toe schermde men met complexe techniek en beloofde men gouden bergen. De beslissingen werden echter bepaald door het grote geld, de energiepolitiek en de internationale belangen. Nederland heeft als doel om over te stappen op duurzame alternatieven maar toch is de afgelopen decennia geïnvesteerd in Nederland als gasland. De huidige beslissingen binnen de energiepolitiek zijn gevoelig voor business as usual. Volgens de journalisten is het de uitdaging om beslissingen over energie en groot geld niet langer over te laten aan een kleine groep met een beperkt blikveld. Wendelmoet en Sam spoorden dan ook aan om "energie over te houden om op te letten" en om "niet te naïef te zijn".

Kennisplatform
Leefbaar en Kansrijk
Groningen